

RAZVOJNI PROGRAM KNJIŽNICE ZA MANDATNO OBDOBJE 2015-2020

Razvojni program splošne knjižnice mora direktor oblikovati skladno z zakonodajo in predpisi, ki opredeljujejo knjižničarsko dejavnost, veljavnimi standardi, strategijo razvoja slovenskih splošnih knjižnic ter upošteva družbene razmere in lokalno skupnost, ki je ustanovitelj knjižnice.

Zakonske, pravne in vsebinske podlage, ki služijo kot izhodišča za delovanje knjižnice so

- Zakon o zavodih (Ur. l. RS 12/91,8/96),
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Ur.l. RS /2002),
- Zakon o knjižničarstvu (Ur. l. RS št. 87 z dne 8. 11. 2001),
- Uredba o osnovnih storitvah knjižnic (Ur. l. RS št. 29 z dne 21.3.2003),
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS št. 73 z dne 29. 7. 2003),
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur.l. RS, št. 70/2008),
- Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (Ur. l. RS št. 88 z dne 11. 9. 2003), Uredba o metodologiji za določitev osnov za izračun sredstev za izvajanje javne službe na področju kulture (Ur. l. RS 100/2003, 17. 10. 2003),
- Pravilnik o razvidu knjižnic (Ur. l. RS 10572003, 29. 10),
- Standardi za splošne knjižnice (Nacionalni svet za knjižnično dejavnost, 21. april 2005), (Standardi),
- Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (148. in 153. člen, Ur.l. RS št. 217/95),
- Zakon za uravnoteženje javnih financ (Ur. l. RS 40/2012),
- Nacionalni program za kulturo 2014-2017
- Strategija razvoja splošnih knjižnic 2013-2020.

Knjižnično dejavnost kot javno službo opredeljuje 2. člen Zakona o knjižničarstvu, ki pravi, da so naloge knjižnic(e)

- zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva,
- zagotavljanje dostopa do knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij,
- izdelovanje knjižničnih katalogov, podatkovnih zbirk in drugih informacijskih virov,
- posredovanje bibliografskih in drugih informacijskih proizvodov in storitev,
- sodelovanje v medknjižnični izposoji in posredovanju informacij,
- pridobivanje in izobraževanje uporabnikov,
- informacijsko opismenjevanje ,
- varovanje knjižničnega gradiva, ki je kulturni spomenik,
- drugo bibliotekarsko, dokumentacijsko in informacijsko delo.

16. člen pa pravi, da Splošne knjižnice v okviru javne službe iz 2. člena tega zakona tudi:

- sodelujejo v vseživljenjskem izobraževanju,
- zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo,
- zagotavljajo dostopnost in uporabo gradiv javnih oblasti, ki so splošno dostopna na elektronskih medijih,

- organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture,
- organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle s posebnimi potrebami,
- organizirajo kulturne prireditve, ki so povezane z njihovo dejavnostjo.

RAZVOJ SPLOŠNIH KNJIŽNIC IN KNJIŽNIČARSKE DEJAVNOSTI

Knjižnice so institucije, ki imajo večstoletno tradicijo in sodijo med najstarejše storitvene dejavnosti na področju kulture, izobraževanja in znanosti. Slovenske knjižnice so v preteklosti postopoma razvijale sistem, ki je primerljiv s knjižničnimi sistemi drugih držav. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je področni knjižnični zakon prvič povezal vse vrste knjižnic in jih organizacijsko združil v knjižnični informacijski sistem. Povezanost temelji na poenotenih strokovnih standardih za organizacijo knjižnic, na pravilih in priporočilih za izvajanje procesov in storitev ter na koordiniranem razvoju mreže. Nadaljevanje te organizacijske oblike je današnja knjižnična javna služba, podprta z vzajemnim bibliografskim sistemom COBISS.

Zakon o knjižničarstvu, 2001, je ohranil enotnost ureditve knjižnične dejavnosti. Definiral je knjižnično javno službo in določil, da jo izvajajo knjižnice, ki se po tipu delijo na splošne, šolske, visokošolske, specialne in nacionalno knjižnico ter knjižnični informacijski servis, ki skrbi za delovanje nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema.

Od sprejema Zakona o knjižničarstvu so **slovenske splošne knjižnice** dosegle precejšen napredek. Zakon o knjižničarstvu tudi določa pogoje, ki jih morajo knjižnice, ki izvajajo knjižnično javno službo, izpolnjevati. Predpisuje več mehanizmov, s katerimi naj bi vzdrževali stalno in enakomerno rast sistema in njegovo prilagajanje družbenim spremembam: razvoj standardov in strokovnih priporočil, s katerimi stroka določa strateške usmeritve ter normative za delovanje vseh tipov knjižnic.

Kot podzakonski akti so bili sprejeti **Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe**, ki določa minimalne pogoje za izvajanje knjižnične dejavnosti oziroma knjižnične javne službe, **Pravilnik o razvidu knjižnic**, **Uredba o osnovnih storitvah knjižnic** in **Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah**.

Zakon splošnim knjižnicam določa tudi vrsto posebnih nalog, ki sodijo v okvir javne službe:

- Opredeljene so kot **institucije vseživljenjskega izobraževanja**, s čimer v veliki meri izstopajo iz temeljnega konteksta kulture ter vstopajo na številna druga področja, ki jih vključuje vseživljenjsko izobraževanje.
- Drugo pomembno področje njihove dejavnosti, ki jih prav tako opredeljuje kot izobraževalne institucije, je **zbiranje in posredovanje dokumentov lokalne zgodovine ter dokumentov sodobnega življenja lokalne skupnosti - domoznanstvo**. Domoznanstvo je z uveljavitvijo zakona postalo dejavnost, ki se mora razvijati v vsaki osrednji knjižnici in se tako približati vsakemu uporabniku. S tem splošne knjižnice vstopajo tudi na področje kulturne dediščine.
- Z zagotavljanjem splošnega dostopa do elektronskih gradiv javnih oblasti so knjižnice dobile pomembno nalogo pri demokratizaciji družbe, ker ponujajo tudi tistim, ki niso računalniško usposobljeni ali nimajo ustrezne opreme, pomoč pri uporabi teh gradiv in s tem usposabljanje za informiranje o državljskih pravicah in dolžnostih.

- Tudi **bibliopedagoške in biblioandragoške dejavnosti za različne skupine uporabnikov**, vključujoč tiste s posebnimi potrebami, so v zakonu opredeljene kot javna služba. Za splošne knjižnice so te dejavnosti zelo pomembni elementi delovanja, ki v končni fazi tudi podpirajo aktiviranje knjižničnih zbirk za razvoj bralne kulture in informacijske pismenosti.

Slovenske knjižnice so uspešno preživele različne družbeno-zgodovinske spremembe in ves čas ohranjale svojo kulturno, informacijsko, izobraževalno in socialno vlogo. S hitrim prilagajanjem ter odprtostjo in sodelovanjem so uspešno uresničevale svoje poslanstvo.

Danes se morajo prilagajati spremembam v globalizirani družbi, spreminja se demografska slika, z migracijami si ljudje iščejo boljše življenjske in delovne pogoje, vse več je starejše populacije, ker se podaljšuje življenjska doba. Zato so pripravile novo strategijo razvoja do leta 2020.

VIZIJA RAZVOJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC IN KNJIŽNIČARSKE DEJAVNOSTI

Strategija razvoja splošnih knjižnic 2013-2020 sledi smernicam in ciljem različnih razvojnih in strateških dokumentov Republike Slovenije, ki vključujejo cilje, strategije in aktivnosti, pri katerih so splošne knjižnice s ponudbo svojih storitev pomembni dejavniki za različne ciljne skupine uporabnikov.

Razvijajo se kot fizični in virtualni prostori z globalnim dosegom, hkrati kažejo močan interes za lokalno dogajanje in socialno vključenost različnih skupin prebivalcev ter se tako vzpostavljajo kot tretji prostor. V ospredje postavljajo uporabnike kot enakopravne partnerje pri oblikovanju storitev.

Splošne knjižnice se umeščajo v okolje kot tretji prostori:

- so zaupanja vredne ustanove z dolgo tradicijo, ljudje jih podpirajo;
- še vedno pomenijo zanesljivost pri iskanju in izbiri informacij;
- so prostor srečevanja, središče lokalne skupnosti, še posebej v manjših okoljih;
- v skupnostih spodbujajo in podpirajo enakost za vse;
- spodbujajo osebni razvoj s podporo vseh vrst učenja, pismenosti, kvalitetnega preživljanja prostega časa in socialne aktivnosti;
- so protiutež globalnemu svetu s predstavljanjem lokalnih vsebin;
- so javna služba in kot take kategorija socialne države.

Spremembe v družbi danes zahtevajo tudi spremembe v delovanju splošnih knjižnic:

- oblikovanje storitev po meri okolja in različnih skupin prebivalcev, upoštevajoč njihove potrebe in želje,
- povezovanje knjižnic in oblikovanje skupnih standardiziranih storitev,
- razvijanje novih storitev v smeri poslanstva in vizije ter v skladu s širšimi družbenimi interesi in razvojem družbe.

Strateška področja, cilji in ukrepi, zajeti v tej strategiji, predstavljajo izhodišče, na podlagi katerega splošna Knjižnica dr. Toneta Pretnarja oblikuje lastno/lokalno startegijo, potrebno za razvoj.

RAZVOJNI PROGRAM OZ. STRATEGIJA RAZVOJA KNJIŽNICE DR. TONETA PRETNARJA 2015-2020

VIZIJA

VRHUNSKOST, RAZNOVRSTNOST, DOSTOPNOST

UPORABNIK SPLOŠNE KNJIŽNICE KOT VSE BOLJ IZOBRAŽEN IN AKTIVEN DRŽAVLJAN.

Knjižnica dr. Toneta Pretnarja oziroma njeni zaposleni se odgovorno zavedajo njenega poslanstva in pomena, ki ga s posedovanjem in posredovanjem (zlasti zapisane) kulture, kulturne dediščine in znanja predstavlja za informiranje, izobraževanje, rast ter polno življenje vsakega občana v lokalni skupnosti.

Do sedaj se je razvijala skladno z razvojem bibliotekarske stroke in v okvirih, ki jih je omogočala in predpisovala zakonodaja ter financerji. Vnaprej bo s svojo vizijo in strategijo sledila Strategiji razvoja splošnih knjižnic 2013-2020, narejeni na podlagi študij položajev splošnih knjižnic v različnih družbenih in tehnoloških okoljih v državi, pregleda dokumentov Evropske unije in nekaterih tujih politik in strategij splošnih knjižnic. Seveda ob analizi in upoštevanju značilnosti in posebnosti lokalne skupnosti.

Strategija razvoja splošnih knjižnic Slovenije 2013 – 2020 je ob vseh spremembah v družbi napovedala potreben premik splošnih knjižnic

- od osredotočanja na oblikovanje in kopičenje knjižničnih zbirk k ustvarjanju povezav z okoljem in razvoju novih storitev;
- od osredotočanja k izdelku na usmerjenost k uporabniku in njegovemu aktivnemu vključevanju v oblikovanje ponudbe knjižnic;
- od koncepta splošne knjižnice kot »shrambe« knjig k ustvarjanju družbenih središč v lokalnih okoljih;
- držati korak s konkurenco pri ponudbi storitev.

Strategija Knjižnice dr. Toneta Pretnarja je oblikovana tako, da zajema štiri strateška področja, v katera naj bi v prihodnjih letih usmerila svoje razvojne potencialne. Obenem bo upoštevala racionalizacijo izdatkov za blago in storitve, vse možne oblike varčevalnih ukrepov, ki vplivajo na zniževanje stroškov dela.

Glavna strateška področja so:

- organizacija in delovanje,
- razvoj obstoječih in ustvarjanje novih storitev,
- pridobivanje ustreznih znanj, ki so potrebna za delovanje v prihodnosti,
- knjižnica kot aktivni dejavnik v okolju - potenciali sodelovanja, partnerstev in promocije kot izhodišča za prepoznavanje in priznavanje knjižnice v družbi.

Strateški cilj 1: Stabilna, učinkovita in racionalna organizacija

Opis strateškega cilja: Delovanje knjižnične mreže mora omogočiti vsem prebivalcem, da brez omejitev in razlikovanja uporabljajo splošno knjižnično javno službo. Pomemben je dostop do knjižnice (parkirišča), prostori s potrebno kvadraturo in razporeditvijo, hramba gradiva v prostem pristopu in le delno v kleti. V oddaljenih krajih se vzpostavi (obdrži) krajevna izposojevališča ali službo potujoče knjižnice. Učinkovitejšo in racionalnejšo organizacijo dela vzpostavi po sistemu kakovosti po standardu ISO 9001.

Ukrepi:

1. Celostno rešiti dolgotrajno prostorsko podhranjenost knjižnice, evidentirano že daljnega leta

- 1999, z določitvijo (nove) lokacije, strokovnim in terminskim načrtom in izvedba le-tega.
2. Z enim izposojevalnim pultom in notranjim knjigomatom racionalizirati delo strokovnih kadrov.
 3. Ohraniti potujočo knjižnico, preverjati smiselnost posameznih postajališč, ukiniti stara in dodati nova. Ob iztrošenosti bibliobusa načrtovati novega.
 4. Omogočiti zunanji knjigomat za vračilo gradiva izven uradnega delovnega časa.
 5. Odprtost knjižnice (50 ur na redno) za vse skupine prebivalcev ob rešitvi prostorske stiske smiselno podaljšati.
 6. Priprava in vzpostavitev sistema kakovosti ISO 9001.

Strateški cilj 2: Storitve Knjižnice dr. Toneta Pretnarja Nadgradnja obstoječih, razvoj novih

Opis strateškega cilja: V preteklih letih je knjižnica razvila vrsto storitev, s katerimi se odziva na konkretne potrebe različnih ciljnih skupin. Uspešna je pri spodbujanju branja in razvoju kreativnosti med otroki, pozorna do potreb ranljivih skupin prebivalcev, brezposelnih in starejših občanov. Išče poti do tistih, ki iz različnih razlogov ne morejo uporabljati knjižničnih storitev na običajne načine. Stremi k izboljšanju prostorskih pogojev za delovanje, kar odpira možnosti, da knjižnica v celoti razvije svojo vlogo fizičnega in duhovnega prostora za srečevanje ljudi in znanja, krepitev medčloveških stikov in individualne osebnostne rasti, odprtosti za kulturno raznolikost ter kreativno združevanje sodobnosti in preteklosti.

Kaže se veliko zanimanje za informacije o zgodovini, razvoju in kulturi domačega kraja, kar pred knjižnico postavlja izziv, da naredi domoznansko gradivo bolj dostopno v digitalnem okolju ter s pomočjo sodobne tehnologije išče nove oblike za posredovanje in interpretacijo tega gradiva.

V prihodnje bo knjižnica nadgrajevale dosedanje storitve s sistematičnim pristopom k razvijanju različnih vidikov informacijske in funkcionalne pismenosti ter razvijala storitve tudi v virtualnem okolju.

Ukrepi:

1. Vzpostavitev fizičnega prostora knjižnice kot tretjega prostora, ki naj sam po sebi postane storitev knjižnice za vse generacije.
2. Oblikovanje storitev za spodbujanje večkulturnosti v splošnih knjižnicah.
3. Razvoj novih oblik posredovanja informacij in dokumentov o zgodovini in razvoju lokalnega okolja in povečanje dostopa do domoznanskega gradiva z digitalizacijo.
4. Razvoj novih storitev na področju informacijske pismenosti, vseživljenjskega učenja, socialne vključenosti ter umetnosti in kulture.
 - Definirati knjižnico tudi kot lokalni center neformalnega vseživljenjskega izobraževanja in individualnega učenja.
 - Poudariti vlogo splošne knjižnice pri podpori aktivnemu državljanstvu.
 - Za razvoj storitev v oblaku zaposliti računalničarja-programerja.

Strateški cilj 3: Povečanje uporabe različnih knjižničnih storitev

Opis strateškega cilja: Čeprav knjižnica že dolgo ni več le izposojevališče knjig, v javnosti še vedno ni dovolj prepoznana po raznolikosti svoje ponudbe, zato naše storitve ne dosežejo vseh uporabnikov, ki bi lahko imeli od njih korist.

Da bodo storitve dosegle maksimalen učinek, mora knjižnica izvajati svoje poslanstvo v smeri svetovanja, usmerjanja in prebujanja potencialov uporabnikov in hkrati odgovarjati na njihove dejanske, ugotovljene in preverjene potrebe. Vključevati mora uporabnike v razvoj samih storitev in temu slediti z učinkovito in ciljno naravnano promocijo.

Skupini prebivalcev, ki knjižničnih storitev ne uporabljajo veliko ali sploh ne, ker sami

kupujejo knjige, se pri pridobivanju informacij zadovoljijo s prosto dostopnimi viri na internetu ali zaradi pomanjkanja časa uporabljajo knjižnične storitve preko drugih, priti nasproti s ponudbo nadstandardnih personaliziranih storitev, katerih stroške bi pokrili uporabniki sami.

Ukrepi:

1. Učinkovita ciljna promocija storitev.
2. Vključevanje uporabnikov in drugih deležnikov knjižnic v načrtovanje in razvoj storitev.
3. Oblikovanje ponudbe nadstandardnih storitev kot nadgradnje javne službe.

Strateški cilj 4: Strokovno usposobljeni in kompetentni zaposleni

Opis strateškega cilja: Za permanentno strokovno usposabljanje zaposlenih v knjižnicah je treba uveljaviti model stalnega strokovnega izobraževanja, katerega namen je zapolniti vrzeli v znanju med formalno izobrazbo in potrebami poklicne prakse. Stalno strokovno izobraževanje omogoča posamezniku in celotni knjižnici, da uspešno delujeta v spreminjajočem se okolju. Ker so znanja v knjižnični stroki prenosljiva, predstavlja pomemben del procesa stalnega strokovnega izobraževanja prenos znanja med zaposlenimi.

Ukrepi:

1. Načrten, ciljno usmerjen sistemski pristop k stalnemu strokovnemu izobraževanju knjižničarjev.
2. Priprava in stalno posodabljanje programa priporočenih znanj za knjižničarje.
3. Vzpostaviti sistem permanentnega izobraževanja za zaposlene v knjižnici kot del kariernih načrtov.
4. Razvijanje notranje kulture, ki bo spodbujala prenos znanja in izkušenj s timskim delom.
5. Merjenje in vrednotenje učinkov izobraževanj.

Strateški cilj 5: Knjižnica kot aktivni dejavnik v družbenem okolju

Opis strateškega cilja: Zaradi boljših rezultatov, ki jih prinaša sodelovanje, se knjižnica povezujejo s knjižnicami vseh vrst in z drugimi ustanovami ter sodeluje pri vključevanju v lokalne, nacionalne in mednarodne projekte.

Knjižnica vzpostavlja partnerstva tudi na področju poslovnega sveta in civilne družbe.

Ukrepi:

1. Knjižnica v svoje strateške dokumente vključi razvojno naravnana partnerstva.
2. Splošna knjižnica prevzema pobudo za strokovno in organizacijsko sodelovanje različnih vrst knjižnic v lokalnem okolju.
3. Knjižnica postane pobudnik partnerstva med različnimi ustanovami na lokalnem nivoju.
4. Okrepitev sodelovanja z ustanovami, katerih poslanstvo se v določenih nalogah prepleta: Ljudska univerza, Tržiški muzej.

Strateški cilj 6: Izboljšanje vedenja o pomenu splošne knjižnice

Opis strateškega cilja: Knjižnica kljub dolgoletni tradiciji še ni dovolj prepoznana in upoštevana kot fizični in virtualni prostor učenja, prireditve, srečevanja in navdih v lokalni skupnosti, informacijski center lokalne skupnosti ali *tretji prostor* druženja, socialnega mreženja in demokratičnega sodelovanja. Javna podoba ne ustreza pravi identiteti knjižnice, zato se je v prihodnjih letih potrebno usmeriti v organiziran proces spreminjanja podobe knjižnice med različnimi deležniki v javnosti. Pri tem je potrebno obravnavati različne ciljne

skupine z različnimi strateškimi pristopi (uporabniki, potencialni uporabniki, financerji, mediji, poslovna javnost, politiki, strokovna javnost itd.).

Ukrepi:

1. Vključitev različnih promocijskih aktivnosti v strateške dokumente knjižnice.
2. Letno priprava vsaj ene večje promocijske akcije, po možnosti ob povezavi deležnikov s področja splošnih knjižnic: Združenje splošnih knjižnic, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, Narodna in univerzitetna knjižnica – Center za razvoj knjižnic.
3. Vključevanje Knjižnice dr. Toneta Pretnarja v redne, skupne promocijske aktivnosti splošnih knjižnic v dogovorjenih časovnih intervalih in s skupnim sporočilom (npr. 20. november Dan slovenskih splošnih knjižnic, 23. april Mednarodni dan knjige itd.).

DOSEGANJE

**zastavljenih strateških ciljev skozi izvrševanje nalog, oblike delovanja, projekte ...
glede na 2. in 16. člen Zakona o knjižničarstvu**

Kazalci in merila

Knjižnica je zavezana k oddaji vsakoletnih poročil:

- januar – Poročilo o izvedenem nakupu/prirastu gradiva na Ministrstvo za kulturo, zdaj MZIKŠ,
- januar – Poročilo o izvajanju programa javnih del na ZZZ RS,
- januar/februar – Letno poslovno poročilo o doseženih ciljih in rezultatih dela – računovodski in programski del Svetu zavoda, ustanovitelju Občini Trzič, AJPES,
- marec – Meritve o delu slovenskih knjižnic na Center za razvoj knjižnic (CEZAR) v NUK,
- marec – Poročilo o delu slovenskih potujočih knjižnic Sekciji za potujoče knjižnice pri ZBDS,
- september – Meritve izpolnjevanja pogojev za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (RAZVID) v NUK.

Parametri za spremljanje doseganja ciljev obiska, izposoje, članstva, prirasta knjižnične zbirke, obknjižnične dejavnosti za odrasle in otroke... so statistike, pridobljene iz programa Cobiss2 in Cobiss3 (STA 801 in STA 802, STA 050 in STA 059, STA 547, STA 069 ...) Rezultati se številčno, v odstotkih in indeksih primerjajo glede na plan in na realizacijo tekočega leta ter primerjalno z dvema preteklima letoma.

Knjižnični fond oz. zbirka, prirast

2. člen Zakona o knjižničarstvu pravi, da so naloge knjižnice zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva. Knjižnična zbirka ostaja aktualna z rednim odpisom zastarelega in odvečnega gradiva. V zbirki naj bi bile 4 enote knjižnega gradiva na prebivalca in 0,4 enote neknjižnega gradiva na prebivalca ter najmanj 100 tekočih naslovov informativnega periodičnega tiska. Gradnja knjižnične zbirke gre skozi načrtovanje, nakup, promocijo gradiva. Nakup se načrtuje po Standardih za splošne knjižnice, ki pravi, da mora imeti knjižnična zbirka 70 % gradiva za odrasle in 30 % za otroke, 60 % strokovnega in 40 % leposlovnega gradiva, upošteva zagotovljena sredstva za nakup (Ministrstvo za kulturo in ustanovitelj). Prirast se veča tudi z darovi. Vse gradivo se strokovno obdela, uredi in da uporabnikom v prosti pristop.

O novostih poročamo v medijih, na lokalnem radiu in v lokalnem glasilu ter na domači stani knjižnice. Fond predstavljamo na literarnih večerih in predavanjih. Skrb je treba namenjati temu, da gradivo ni le odloženo na polico, da s pomočjo bibliotekarjev najde bralce in doseže

namen.

Člani

2. člen Zakona o knjižničarstvu pravi, da so naloge knjižnice pridobivanje in izobraževanje uporabnikov.

Knjižnica pridobiva člane za izposojno gradivo. Knjižnična zbirka je tista, ki ločuje knjižnice od ostalih javnih zavodov na področju kulture. Knjiga, v tiskani ali elektronski obliki, je prinašalec in hranitelj relevantnih informacij. Standardi za splošne knjižnice so za cilj začrtali 40 % populacije, včlanjene v knjižnice. Realno je (2014) v Sloveniji 24 % prebivalcev članov splošnih knjižnic. Tržič približati tem odstotkom, to je vizija. Ob predpostavki, da ni v Tržiču nobene srednje šole in ne fakultete.

Knjižnica pridobiva in izobražuje uporabnike skozi obknjižnično dejavnost, številna predavanja, predstavitve avtorjev, njihovih del.

Izobražuje tudi z delavnicami. Zlasti je pomembno in potrebno informacijsko opismenjevanje, individualno in skupinsko, za uporabo računalnika in napredne tehnologije.

Člane pridobiva s svojo promocijo, z javljanjem v tiskanih medijih, s poročanjem o delovanju knjižnice na radijskih postajah ... z obveščanjem o novostih v knjižničnem fondu.

Ponuja enkratno-poletno in družinsko članarino, nezaposleni in brezposelni, starejši od 75 let ter otroci do 18. leta starosti so oproščeni plačila članarine.

Izposoja

2. člen Zakona o knjižničarstvu pravi, da so naloge knjižnice zagotavljanje dostopa do knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij, posredovanje bibliografskih in drugih informacijskih proizvodov in storitev, sodelovanje v medknjižnični izposoji in posredovanju informacij.

Odprtost knjižnice za izposojno gradivo je 50 ur na teden, odprta je tudi ob sobotah, ponujamo možnost rezervacij on -line, podaljšanj preko interneta in ostalih mobilnih naprav. Knjiga na dom oz. Halo, knjiga je personalizirana storitev, ki premosti razdalje, bolezen, pomanjkanje časa. Čim manj gradiva mora biti lociranega v kleti in depojih (le 5-10 %), da najde uporabnika, ki z izposojno gradivo razvija svojo bralno pismenost in kulturo, se izobražuje, širi vsestransko razgledanost.

Kar knjižnici manjka v njenem fondu, pridobi za uporabnike z medknjižnično izposojno iz drugih knjižnic.

Knjižnica dr. Toneta Pretnarja aktivno sodeluje pri knjižničnem katalogu - on line bazi podatkov Cobib, prispeva prve zapise vanjo, prav tako je v aktivni vlogi pri dodajanju prispevkov na Kamri, Gorenjci.si, vključena je tudi v portal Dobreknjige.si.

Obisk

Občani knjižnico obiskujejo za namen izposoje gradiva in kot uporabniki prireditelj, obknjižničnih dejavnosti. Številčnost obiskov lahko raste le ob dobrem knjižničnem fondu in dobrih gostih, predavateljih, avtorjih. Cilj vodstva in zaposlenih je čim več obiskovalcev v izposoji in na prireditvah, v to se bodo vlagale moči, iskale ideje, vzpostavljali novi projekti.

Potujoča knjižnica

Potujoča knjižnica (začetek 12. maj 1975) dvakrat mesečno (vsak drugi teden) obiše 19 oddaljenih krajev v občini Trzič in stoji na 24-ih postajališčih. Postajališča so v krajih, ki so več kot 4 km oddaljena od matične knjižnice ali pa imajo več kot 1.500 prebivalcev. Storitve potujoče knjižnice so namenjene vsem, obisk je največji med otroki in starejšimi bralci, tistimi pač, ki niso toliko mobilni, da bi lahko kadarkoli sami prišli v osrednjo knjižnico. Poleg tega, da je v kombiju vsakič 1.500 do 1.800 enot gradiva, se potujoči knjižničar trudi k čim večji osebni storitvi. Tako lahko gradivo uporabniki naročijo že prej po telefonu ali naredijo rezervacijo. Vse bolj se naši uporabniki poslužujejo storitve Knjiga na dom. Naročeno gradivo priskrbimo tudi iz drugih oddelkov knjižnice.

Obisk in izposoja na posameznih postajališčih se kot za ostale oddelke preverja po pridobljenih statistikah iz programa Cobiss2.

Obstoječi bibliobus je iz leta 2005, ocenjuje se, da bo brez večjih težav (okvar) vozil do leta 2020, ko ga bo treba zamenjati z novim. Če bo financiranje potekalo kot do sedaj, naj bi del sredstev prispevalo Ministrstvo za kulturo, del pa ustanovitelj. Za leto 2020 bo treba v finančnem načrtu Knjižnice dr. Toneta Pretnarja in Občine Trzič načrtovati sredstva za nakup novega bibliobusa, izvesti javno naročilo. Glede na prakso zadnjih let obstaja upanje, da bo del sredstev zagotovilo tudi Ministrstvo za kulturo.

Obknjižnična dejavnost

Iz 16. člena Zakona o knjižničarstvu izhaja, da splošne knjižnice v okviru javne službe iz 2. člena tega zakona organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture, organizirajo kulturne prireditve, ki so povezane z njihovo dejavnostjo, organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle s posebnimi potrebami, sodelujejo v vseživljenjskem izobraževanju. To jih opredeljuje kot institucije vseživljenjskega izobraževanja, iz konteksta kulture vstopajo na številna področja, ki jih vseživljenjsko izobraževanje vključuje.

Bibliopedagoške in biblioandragoške oblike, organizacija dogodkov, prireditev sodi po Zakonu o knjižničarstvu med redne naloge splošne knjižnice in njene oblike so že uveljavljene, tradicionalne. Strokovno se dopolnjujejo in nadgrajujejo, nastajajo pa tudi nove v skladu s časom.

V končni fazi te oblike podpirajo aktiviranje knjižničnih zbirk za razvoj bralne kulture in informacijske pismenosti.

Posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture, posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle s posebnimi potrebami, kulturne prireditve, ki so povezane s knjižnično dejavnostjo, predstavljajo živo pisan program knjižnice, ki predpostavlja ustrezna finančna sredstva. Ker so le-ta od leta 2015 posebej predvidena/odobrena v finančnem načrtu ustanovitelja, bo lažje graditi na kvaliteti gostujočih avtorjev, ki jih je treba ustrezno plačati. Skratka, program bo premik od kvantitete h kvaliteti.

• Programi za odrasle:

Literarni večeri: predstavitve uveljavljenih, (pri)znanih avtorjev in njihovih del,
Knjižnica, prostor za vse: predstavitve manj znanih ustvarjalcev,
Domoznanski večeri z vsebinami, ki predstavljajo lokalno skupnost danes in nekoč,
Predavanja: potopisna, za zdrav slog življenja,
Računalniško opismenjevanje, individualne ure in skupinsko na delavnicah ABC računalništva,
Bralna značka za odrasle,

Delavnice za odrasle,
Sprejem Pretnarjevega nagrajenca,
Ohranjanje in širjenje pomena dr. Toneta Pretnarja (obletnice, založništvo),
Razstave gradiv,
Branje – kramljanje v DPU,
Podarimo knjigo.

- **Programi za otroke:**

Ure pravljic,
Ustvarjalne (počitniške) delavnice,
Vrtec, razred na obisku v knjižnici,
Knjižnica na obisku v vrteu, šoli,
Srečanja z ustvarjalci, predstavitve avtorjev, ilustratorjev ...
Knjižne uganke, kvizi,
S knjigo do branja in znanja, učna ura na temo knjig, branja in uporabe knjižnice, Slikanica vsakemu prvošolcu ..., Rastem s knjigo za sedmošolce, Zgodbe o Tonetu za petošolce ...
Razstave gradiv,
Najstniško zatočišče.

- **Knjižnica, prostor srečevanj:** klekljanje, skupina za samopomoč, Zelemenjava, Društvo diabetikov Tržič, Društvo slepih in slabovidnih ...

Z občani s posebnimi potrebami knjižnica sodeluje tako, da z bibliobusom redno obiskuje Varstveno delovni center, občasno pripravi z njimi kakšno prireditev; slepim in slabovidnim daje na voljo prostor, da se mesečno srečujejo.

Knjižnica permanentno preverja, katere oblike so še aktualne in v skladu s Strategijo razvoja splošnih knjižnic ter ostalo zakonodajo ter skupaj s potrebami uporabnikov vzpostavlja nove oblike (in zapira preživele). Ker je organizacija dogodkov in prireditev povezana z osnovno dejavnostjo in je del osnovne dejavnosti knjižnice, se smiselno izvaja v prostorih knjižnice in ne kjerkoli drugje.

Domoznanstvo - domoznanska zbirka

16. člen Zakona o knjižničarstvu pravi, da Splošne knjižnice v okviru javne tudi zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo tj. **dokumente lokalne zgodovine ter dokumente sodobnega življenja lokalne skupnosti**, 2. člen Zakona o knjižničarstvu pa, da so naloge knjižnice varovanje knjižničnega gradiva, ki je kulturni spomenik. S tem splošne knjižnice vstopajo tudi na področje kulturne dediščine.

Naloga splošne knjižnice v Tržiču torej je, da spremlja in zbira zlasti kar pisnega tekoče nastaja na območju domače občine, kar ustvarjajo Tržičani in kar zadeva Tržič.

Načrt razvoja:

- priprava načrta ustvarjanja domoznanske zbirke z razvojem novih oblik posredovanja informacij in dokumentov o zgodovini in razvoju lokalnega okolja in povečanjem dostopa do domoznanskega gradiva z digitalizacijo,
- povezovanje s krajevnimi skupnostmi, zaselki, ustanovami in zavodi in pridobivanje gradiva, informacij,
- zbirni zapisi v sistemu Cobiss,
- založništvo: zbrano gradivo z določenega področja objaviti v publikaciji.

Oblike posredovanja informacij:

Že nekaj let obstajajo digitalne zbirke s področja domoznanstva, ki omogočajo dostop do

gradiv na daljavo. Knjižnica dr. Toneta Pretnarja aktivno sodeluje (objavlja prispevke) na portalu Kamra in Gorenjci.si. V prihodnje bo povečala seznanjanje uporabnikov z zbirkami in uporabila različne poti promocije. Na portalu Kamra se zbira digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin (zlasti slikovno gradivo), Gorenjci.si pa je spletni biografski leksikon.

Digitalizacija domoznanskega gradiva poteka v okviru nalog Osrednje območne knjižnice Kranj (MKK). Doslej sta digitalizirana Cerkveni glasnik, Tržiški vestnik. V planu so še Čevljar, glasilo tovarne Peko, Tržiški razgledi, Tržiški tekstilec, glasilo tovarne BPT, Viktor Kragl - Zgodovinski drobci župnije Tržič, Mohorič: Obrt in industrija v Tržiču (1), Bombažna predilnica in tkalnica (2), Obrt in industrija v Tržiču (3), Tangenta - glasilo ZSMS Tržič, Bilten (oz Hip) - lokalno športno glasilo.

Kadri

Po Pravilniku o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest v KdrTP (sprejet 18. 12. 2013) je predvidenih 15 delovnih mest, od tega 13 za polni delovni čas in 2 za polovični. Zasedenih delovnih mest (2014) je 8,5.

Opis del in nalog sistemiziranih delovnih mest je sestavni del Pravilnika o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih. Obširnejša področja, kakor jih pokrivajo strokovni delavci:

1. bibliotekarka: vodenje pionirskega oddelka, sodelovanje z vrtci in šolami, izvajanje bibliopedagoških ur, izposoja,
2. bibliotekarka: obdelava gradiva, obveščanje uporabnikov in medijev, domača stran, statistike, izposoja,
3. bibliotekarka: nabava in obdelava gradiva, licenca za katalogizacijo - izdelava bibliografskih zapisov, odpis gradiva, izposoja,
4. bibliotekarka: nabava in obdelava serijskih publikacij, licenca za katalogizacijo - izdelava bibliografskih zapisov, komunikacija z IZUM-om, statistike, izposoja,
5. bibliotekarka: prireditve v knjižnici: zbiranje predlogov, komunikacija za izvajalci, terminsko načrtovanje, statistika prireditev, izposoja,
6. bibliotekar: potujoča knjižnica, domoznanstvo, izposoja.

Če naj bi Knjižnica dr. Toneta Pretnarja sledila zahtevam, ki jih prednja postavlja globalizacija in spremembe v družbi, bo morala zaposliti nov kader s strokovno izobrazbo računalničar.

Sodobni iskalci informacij so vedno bolj samostojni, vedno več informacij lahko poiščejo brez klasične pomoči knjižničarjev, delujejo avtonomno, njihovo iskalno okolje je svetovni splet in glavno iskalno orodje Google. Na spletu uporabniki prestopajo meje med delom, študijem in zabavo in so del virtualne skupnosti, s katero neprestano komunicirajo, soustvarjajo skupne vsebine in svoje lastno virtualno okolje.

V prihodnje bo knjižnica nadgrajevale dosedanje storitve s sistematičnim pristopom k razvijanju različnih vidikov informacijske in funkcionalne pismenosti ter razvijala storitve tudi v virtualnem okolju.

Knjižnica se preusmerja od posredovanja informacij k svetovanju pri pridobivanju in vrednotenju informacij in k bolj intenzivnemu informacijskemu opismenjevanju svojih uporabnikov: pomoč odraslim, kjer se izkazuje slaba funkcionalna in informacijska pismenost t.i. »Google« generacije, potreba po vseživljenjskem učenju zaradi zahtev trga dela.

Ob rešitvi prostorske stiske knjižnice, zagotovitvi pogojev za njeno sodobno delovanje, bo v skladu s svojo strategijo razvoja za obdobje 2015-2020 za izpolnjevanje svojih nalog in doseganje ciljev potrebovala vsaj še 1-2 strokovna delavca.

Investicije / Prostor

75.260 enot knjižničnega gradiva, delovna mesta za zaposlene, skupaj s hodniki, kletjo, WC-ji, so na 450 m². Po Projekciji razvoja knjižnične dejavnosti 2005-2015, ki je bila narejena v skladu s Standardi za splošne knjižnice, bi za izvrševanje svoje dejavnosti potrebovali 1.100 – 1.500 m².

Nova Strategija razvoja splošnih knjižnic Slovenije 2013-2020 poudarja, da je že sam prostor storitev. Sodobna, k uporabniku usmerjena splošna knjižnica, je oblikovana kot prostor navdiha (branje, razmišljanje, različni mediji, lastna ustvarjalnost, igra), kot prostor učenja (neformalno izobraževanje, priložnostno učenje, samostojno učenje, svetovanje, pomoč, informiranje o možnosti dostopa do znanja) ter kot prostor srečevanj in druženj (javne debate, predavanja, diskusije, delavnice, razstave, koncerti).

Vizija: Idealen bi bil velik skupen center kulture, kjer bi bili pod eno streho knjižnica, glasbena šola, ljudska univerza, Center za socialno delo - mladinski center, galerija, muzej, pihalni orkester, folklorna skupina, kongresna dejavnost, dvorana ... Za razvoj in obisk vsakega od teh področij in dejavnosti bi pomenil veliko prednost in prinesel bi sinergijo učinkov. To bi bilo možno v sklopu prenove BPT.

Najverjetnejša opcija, upošteva družbene razmere in lokalno skupnost, pa je širitev knjižnice na obstoječi lokaciji. Stavba na Balosu 4, kjer je knjižnica že sedaj, s celostnim posegom - le tako bo lahko omogočala sodobne storitve, ki naj bi jih ponujale knjižnice. Treba bo rešiti razpršenost po nadstropjih, da ne bo težav pri pokrivanju ločenih oddelkov s kadri. Deficit predstavljajo parkirna mesta (starejših, starši z majhnimi otroki). Dvigalo – (knjižnico se obiskuje kontinuirano, redni člani 1-2 krat mesečno). Prostor za domoznansko zbirko in ustrezen depo.

Povzetek vizije razvoja Knjižnice dr. Toneta Pretnarja v mandatnem obdobju 2015-2020, kot je pripravljena za dokument Strategija razvoja knjižnice 2015 - 2020

S ciljem doseči stabilno, učinkovito in racionalno organizacijo

1. Prostor – z ustanoviteljem najti celostno dolgoročno rešitev.
2. Enoten izposojevalni pult.
3. Oprema gradiva z RFID tehnologijo (nalepke z varnostno nitko, varovanje gradiva, ki je predpogoj za knjigomat).
4. Knjigomat, ki omogoča uporabnikom samostojno izposajo in vračanje gradiva v prostorih knjižnice.
5. Zunanji knjigomat, namenjen 24-urnemu vračanju knjižničnega gradiva (vgradni modeli, ki se namestijo na zunanje stene knjižnice).
6. Namenski prostor / dvorana za prireditve za racionalnejšo izrabo človeških virov, saj bi odpadlo vsakokratno pripravljanje/pospravljanje.
7. Bibliobus (2005), menjava / nov, nova / spremenjena postajališča.
8. Kadri – še 1 bibliotekar.
9. Razvoj obstoječih kadrov, osebni (karierni) razvoj, večja učinkovitost za racionalizacijo dela. Načrtovano strokovno izobraževanje zaposlenih, osebni redni letni razgovori, tedenski sestanki.
10. Krepiti timsko delo.
11. Razvoj tam, kjer je treba veliko idej, vizij, ne pa toliko več materialnih sredstev.
12. Priprava in vzpostavitev sistema kakovosti ISO 9001.

S ciljem razvoja novih storitev

Ob prenosu sodobnih dejavnosti v storitve med oblaki in spremenjenih navadah uporabnikov je smislen razvoj novih dejavnosti prav tu. Domet tega razvoja lahko nosijo v ta namen izobraženi kadri - računalničarji. Občasno najetje ne zadošča, dinamiko je treba vzdrževati in razvijati permanentno.

1. Kadri: zaposliti kader s področja informacijsko komunikacijske tehnologije (računalničar) za
 - digitalno knjižnico,
 - arhiviranje digitalnih dokumentov,
 - posredovanje storitev in informacijskih virov prek mobilne tehnologije,
 - elektronsko založništvo,
 - urejanje spletnih strani,
 - uvedba pomoči /individualnih svetovanj / tečajev za uporabo e-storitev javne uprave, zdravstva, bančnih storitev ...
 - razvijanje dinamične domače strani,
2. računalniška učilnica s potrebno informacijsko in medijsko opremo.

S ciljem izboljšati prepoznavnost (ob)knjižnične dejavnosti

1. Nova celostna grafična podoba knjižnice.
2. Dinamična domača stran, ki odpira možnosti za knjižne kvize za otroke, odrasle, izmenjavo mnenj o prebrani literaturi, predloge in pripombe.
3. Obknjižnična dejavnost za odrasle in otroke – kvaliteta in manj kvantiteta.
4. Povečati število obiskovalcev ob doseženih spremenjenih prostorskih pogojih.
5. Oseben pristop /osebne storitve/ do uporabnikov (kot so doslej individualna računalniška pomoč, Knjiga na dom, Branje-kramljanje v Domu Petra Uzarja) – nove oblike.
6. Oblikovanje programa z aktivno vlogo občanov, upošteva njihove pobude, želje, potrebe.
7. Povezovanje z zavodi (Tržiškimi muzejem, Ljudsko univerzo), ki imajo področja z enakimi osnovnimi nalogami: vseživljenjsko izobraževanje, informacijsko opismenjevanje, domoznanstvo – zbiranje, obdelava in posredovanje domoznanskega gradiva, varovanje knjižničnega gradiva, ki je kulturni spomenik.

S ciljem razvijanje bralne kulture, promocija knjižnice, domoznanstvo, negovanje spomina na dr. Toneta Pretnarja ...

1. Založniška dejavnost.
2. Portal Dobre.knjige.si.
3. Domoznanska zbirka – načrt ustvarjanja domoznanske zbirke z razvojem novih oblik posredovanja informacij in dokumentov o zgodovini in razvoju lokalnega okolja in povečanjem dostopa do domoznanskega gradiva z digitalizacijo, obdelava zbranega gradiva in aktivnejše predstavljanje zbirke v javnosti.
4. Dlib.si – Digitalna knjižnica Slovenije.

S ciljem dolgoročno načrtovanje financiranja redne knjižnične dejavnosti

1. Razvidnost in racionalnost uporabe finančnih sredstev.

2. Sodelovanje z občino ustanoviteljico na osnovi partnerskega in konkretnega sodelovanja, z odprtim dialogom.
3. Zagotoviti materialna sredstva v višini, ki pokriva realne stroške ob hkratni racionalni porabi.
4. Dvig finančnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva.
5. Programska sredstva za izvajanje obknjižničnih dejavnosti, ki so načrtovana v skladu z 2. in 16. členom Zakona o knjižničarstvu, ki opredeljujeta knjižnično dejavnost kot javno službo.
6. Načrtovanje sredstev za nakup novega bibliobusa (predvidoma l. 2020).

Smer razvoja je treba poznati in treba je hoteti priti tja. Med zemljo in nebom se vse dogaja ali če segaš po zvezdah, boš pristal vsaj na luni.

Smer, kam želijo iti in priti slovenske splošne knjižnice in z njimi tržiška, mi je dobro poznana. Volja in pogum in predanost so moje spremljevalke. Ob motiviranosti zaposlenih zmoremo narediti knjižnico, ki bo vzgajala za aktivno državljanstvo, za vseživljenjsko učenje, ki bo srce lokalne skupnosti, center kulture in povezovanja, kamor lahko pride občan, ne da bi moral kaj kupiti. Ki bo s svojim gradivom, storitvami in prireditvami zmanjševala prepad med bogatimi in revnimi. Ki bo dnevna soba mesta, srce mesta, dihanje, ki bo res prostor za vse.

Datum: 17. 6. 2015

Marinka Kenk-Tomazin